

Asia: VN/14098/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kainuun hyvinvointialue antaa lausunnon järjestämislain muutoksesta ja sosiaalihuoltolain muutoksesta.

Kainuun hyvinvointialue toteaa, että voimassa oleva järjestämislain 17 § rajoittaa merkittävästi hyvinvointialueiden alihankinnan käyttöä sosiaali- ja terveystaloudissa. Lain mukaan yksityinen palveluntuottaja voi hankkia alihankkijalta vain täydentäviä palveluja tai työvoimaa, joka tukee omaa toimintaansa. Hyvinvointialueen on arvioitava alihankinnan laajuus ja hyväksyttävyyden, ottaen huomioon palvelujen laatu, laajuus ja toimijat. Alihankintaa ei saa ketjuttaa, ja ammatinharjoittajien samanaikainen toimiminen useassa yrityksessä ei vaikuta tähän.

Alihankintaa voidaan käyttää vain, jos hyvinvointialue on hyväksynyt sen ja palveluntuottaja on ilmoittanut alihankkijat etukäteen. Lisäksi alihankkijoiden on täytettävä lain edellyttämät vaatimukset. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että palveluntuottajat voisivat laajentaa alihankintamahdollisuuksia, mutta tämä lisää valvontavastuuta hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueen tulee olla tietoinen alihankinnan määrästä ja valvoa, että se täyttää lain vaatimukset.

Alihankinnan määrällinen rajoitus on nykyisellään 30–49 % palveluntuottajan tarjoamista palveluista. Esitysluonnoksessa todetaan, että alihankinnan tulisi keskittyä vain täydentävään toimintaan, mutta sen tarkka määritelmä jää epäselväksi. Keskeisempää on palveluntuottajan osaaminen ja kyky hallita alihankintaa.

Kainuun hyvinvointialue ei kannata esitettyä muutosta sosiaalihuoltolain oikaisuvaatimussääntelyyn. Nykyinen oikaisuvaatimusten käsittelyä koskeva sääntely on riittävä ja joustava, ja se antaa hyvinvointialueille mahdollisuuden päättää tarkoituksenmukaisella tavalla, käsitelläänkö oikaisuvaatimukset toimielimessä vai viranhaltijatasolla. Viranhaltijoilla on vahvin sosiaalihuollon lainsäädännön ja soveltamiskäytännön asiantuntemus, eikä oikaisuvaatimusten toimielinkäsittelyllä saavuteta sisällöllistä tai laadullista lisäarvoa. Päin vastoin, tarkasti laissa määriteltujen oikeuksien ja velvoitteiden tulkintaan perustuva osaaminen on viranhaltijoilla eikä luottamushenkilöillä. Toimielinkäsittelyssä syntyy riski normeihin liittymättömien seikkojen vaikutuksesta asian käsittelyyn. Oikaisuvaatimusten käsittely viranhaltijatasolla varmistaa myös salassa pidettävien

sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyn ja säilymisen sosiaalihuollon toimintayksikössä, eikä salassa pidettäviä tietoja saateta laajemman henkilökunnan tietoon henkilötietojen käsittelyn minimoinnin periaatteen mukaisesti. Hyvinvointialueen itsehallinnon perusteiden mukaisesti aluevaltuuston toimivaltaan kuuluu oikeus päättää mikä toimielin tai viranhaltija vastaa tietyistä tehtävistä (Olli Mäenpää, Hallinto-oikeus 2023).

Oikaisuvaatimuksia käsittelevä toimielin kokoontuu harvakseltaan, joten kun oikaisuvaatimuksen ratkaisee viranhaltija, muutoksenhakija saa päätöksen oikaisuvaatimukseensa nopeammin ja joustavasti. Asioiden nopeampi käsittely vähentää yhteydenottoja ja tiedusteluja sekä niihin liittyvää hallinnollista työtä.

Kainuun hyvinvointialue kiinnittää huomioita siihen, että esityksen perustelut ovat puutteelliset ja suppeat, eikä esitetyn muutoksen vaikutuksia ole käytännössä arvioitu ollenkaan. Esitettyä muutosta ei voida pitää teknisenä, koska muutoksella olisi vaikutuksia monien hyvinvointialueiden toimielinrakenteeseen ja siten sillä olisi myös merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Toimielinten kokousten valmistelut, ajankäyttö, kokouspalkkiot jne. maksavat satoja tuhansia euroja vuodessa, ja hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne huomioiden kaikkia uusia ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavia lakimuutoksia tulisi välttää. Lisäksi hyvinvointialue huomauttaa, että aiheesta on jo oikeuskirjallisuutta ja siellä on todettu, että kaikkia oikaisuvaatimuksia ei liene tarkoitus käsitellä monijäsenisissä toimielimissä (Pasi Leppänen, Johanna Sorvettula, Auli Valli-Lintu, Hyvinvointialue 2024).

Nykyinen sääntely mahdollistaa kustannustehokkaan, joustavan ja kunkin hyvinvointialueen omassa harkinnassa olevan tavan määrätä hallintosäännöllä, käsitelläänkö oikaisuvaatimukset toimielimessä vai viranhaltijatasolla. Asiakkaiden oikeusturva ei nykymuodossa vaarannu, vaan oikaisuvaatimusten käsittely on nopeaa ja laadukasta ja ratkaisukäytäntö säilyy yhtenäisenä, kun oikaisuvaatimukset käsittelee viranhaltija, jolla on paras asiantuntemus.

Kainuun hyvinvointialue huomauttaa lisäksi, että esimerkiksi Kelassa ei ole luottamushenkilöistä koostuvaa toimielintä käsittelemään perustoimeentulotuen oikaisuvaatimuksia. Sekä Kela että hyvinvointialue soveltavat toimeentulotukilakia käsitellessään toimeentulotukiasiaa. Kelassa oikaisuvaatimukset hoitavat työntekijät, joiden päätehtävänä on ratkoa näitä oikaisuvaatimuksia. Tarkoituksenmukaista ei ole eriyttää saman lain perusteella käsiteltävien asioiden muutoksenhakua sellaiseksi, että toisessa viranomaisessa asia käsitellään asiantuntijatasolla ja toisessa viranomaisessa luottamushenkilöistä koostuvassa kokoonpanossa.

Kainuun hyvinvointialue näkee mahdollisena lainsäädännön tarkentamisen siltä osin, että lakiin lisätään maininta siitä, että oikaisuvaatimuksen käsittelevä yksittäinen viranhaltija ei voi lähtökohtaisesti olla sama kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija. Muilta osin Kainuun hyvinvointialue toivoo, että sosiaalihuoltolain 50 § säilyy ennallaan.

Kainuun hyvinvointialue

Mäkelä Anja
Kainuun hyvinvointialue